

24.08.2023

Toimintaohje väärinkäytösten ilmoituskanavan käytöstä ja ilmoittajan suojelusta Kaustisen kunnassa

Sisällysluettelo

1. Ohjeen tausta ja tarkoitus	3
2. Yleiset periaatteet	3
2.1 Väärinkäytösten tunnistaminen ja niihin puuttuminen.....	3
2.2 Ilmoituskanavassa käsiteltäväksi otettavat ilmoitukset.....	3
2.3 Sisäinen ilmoituskanava henkilöstölle	4
2.4. Viranomaiskanava	4
2.5. Ilmoittajan suojelu.....	4
2.6. Vahingonkorvausvastuu tahallisesti jätetyistä vääristä ilmoituksista	5
2.7. Henkilötietojen käsittely	5
2.8. Käsittelyryhmän ja asiantuntijoiden nimeäminen.....	5
3. Ilmoituskanavan prosessi.....	7
3.1. Väärinkäytösilmoituksen tekeminen	7
3.2. Ilmoitusten käsittely ja käsittelyryhmän tehtävät.....	7
3.3. Ilmoituksen perusteella tehtävistä jatkotoimista sopiminen	7
3.4. Selvitystyö ja johtopäätökset	7
3.5. Vastauksen antaminen ilmoittajalle	8
3.6. Ilmoituksen sisäinen tutkinta ja korjaavat toimenpiteet.....	8
3.7. Ilmoitusta koskevan dokumentaation säilytys ja arkistointi.....	8
3.8. Väärinkäyttösepäilyjen raportointi.....	8

1. Ohjeen tausta ja tarkoitus

Väärinkäytösten ilmoituskanava on toiminto, jonka kautta voi ilmoittaa vakavista väärinkäytös- ja korruptioepäilyistä. Toimintoon liittyy ilmoituksen vastaanottaminen, kommunikointi ilmoittajan kanssa sekä asian selvittäminen. Ilmoittajan henkilöllisyys suojataan ja epäilyksiä tutkii nimetty käsittelyryhmä. Väärinkäytösten ilmoittajia tulee suojella vastatoimilta.

Väärinkäytösten ilmoituskanava perustuu lakiin Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta (1771/2022), ns. ilmoittajansuojelulakiin, jonka perustana on EU:n ns. whistleblower -direktiivi (Eu 2019/1937). Laki on tullut voimaan 1.1.2023 ja tullut kuntia velvoittavaksi 1.4.2023.

Tässä ohjeessa kuvataan ilmoittajansuojelulain velvoittaman ilmoituskanavan menettelytavat ja menettelytavat ilmoittajansuojelusta Kaustisen kunnassa.

2. Yleiset periaatteet

Kaustisen kunnan periaatteet, joiden mukaan toimitaan ovat:

- sisäisen valvonnan vastuut määrätään
- noudatetaan hyvää hallintotapaa
- omaisuus on turvattava
- väärinkäytöksiä ei sallita
- esteellisyys on selvitettävä
- väärinkäytöksistä ja epäkohdista on raportoitava
- esille tulleet epäilyt tutkitaan.

2.1 Väärinkäytösten tunnistaminen ja niihin puuttuminen

Väärinkäytökset ovat tekoja ja laiminlyöntejä, jotka toteuttavat rikoslaissa säädetyn taloudellisen väärinkäytöksen tai rikosoikeudellisen virkavastuun edellytykset eli lahjusrikokset, veropetokset, rahanpesurikokset, petosrikokset, velallisen rikokset, virkarikokset.

Hyvän hallinto- ja johtamistavan ja sisäinen valvonnan periaatteiden mukaan henkilöstön velvollisuutena on raportoida epäilyttävät väärinkäytökset ja rikkomukset. Raportointi tehdään ensisijaisesti oman toimialan toimialajohtajalle. Väärinkäytösten selvittäminen kuuluu ensisijaisesti oman toimialan esihenkilölle.

Mikäli soveltamisalaan kuuluvan väärinkäytösepäilyn havainnut henkilö kokee, ettei hän voi ilmoittaa havainnostaan suoraan esihenkilölleen ja kokee tarvitsevansa suojelua vastatoimilta, ilmoituksen voi jättää myös väärinkäytösten ilmoituskanavaan.

2.2. Ilmoituskanavassa käsiteltäväksi otettavat ilmoitukset

Ilmoituskanavaan voi jättää tiettyihin soveltamisaloihin liittyviä havaintoja ja epäilyksiä, jotka ovat luonteeltaan vakavia, rikkovat lakia ja jotka

- 1) jotka on säädetty rangaistaviksi
- 2) joista voi seurata rangaistusluontoinen hallinnollinen seuraamus, tai

3) jotka voivat vakavasti vaarantaa lainsäädännön yleisen edun mukaisten tavoitteiden toteutumista.

Kaustisen kuntaa koskevia soveltamisaloja ovat esim. julkisista hankinnoista, yksityisyyden ja henkilötietojen suojasta sekä verkko- ja tietojärjestelmien turvallisuudesta säädetyt lait.

Väärinkäytöksen tyyppi voi olla:

- epäasiallinen toiminta
- eturistiriita
- lahjonta tai kiristys
- lain tai ohjeistuksen rikkominen
- taloudellinen väärinkäytös
- tietoturva- ja tietosuojaväärinkäytös
- vakoilu
- varastaminen
- väärän lausunnon antaminen
- ympäristörikkomus
- muu väärinkäytös

2.3. Sisäinen ilmoituskanava henkilöstölle

Kaustisen kunnan henkilökuntaan kuuluva (virka- tai työsuhde) voi tehdä ilmoituksen ilmoituskanava.

Ilmoituskanavana toimii Formboxin sähköinen lomake. Saapuvat lomakkeet on suojattu käytöltä siten, että vain tietyillä käyttäjätunnuksilla pääsee niitä näkemään. Käsittelijät on mainittu myöhemmin tässä ohjeessa.

2.4. Viranomaiskanava

Valtakunnalliseen viranomaiskanavaan (oikeuskanslerinvirasto) ilmoituksen voivat tehdä muut työnsä yhteydessä havainneet tai epäilevät yleisen edun vastaista toimintaa.

Muita tahoja, joille turvataan ilmoittajansuojelu, ovat laissa mainitut tahot: entiset työntekijät, työnhakijat, itsenäiset ammatinharjoittajat, vapaaehtoistyöntekijät, harjoittelijat, toimeksisaajien, alihankkijoiden ja tavarantoimittajien palveluksessa olevat henkilöt (ml. vuokratyö), avustajat ja kolmannet tahot, yhteisön hallituksen jäsen. Viranomaiskanavaa voivat käyttää myös nykyiset työntekijät ollessaan tyytymättömiä sisäisen kanavan käsittelyyn.

2.5. Ilmoittajan suojelu

Ilmoituksen tekijä voi saada ilmoittajan suojelua siinä tilanteessa, että ilmoittajalla on ilmoittamishetkellä perusteltu syy uskoa, että rikkomista koskeva tieto pitää paikkansa ja että tällainen tieto kuuluu lain soveltamisalaan.

Lisäksi laki edellyttää, että ilmoittaja on ensin käyttänyt sisäistä kanavaa, jos se on mahdollista, vasta sen jälkeen viranomaiskanavaa ja viime kädessä luovuttaa tiedot medialle.

Ilmoittajan suojelu tarkoittaa mm:

- nimetty puolueeton ryhmä käsittelee ilmoituksen luottamuksellisesti
- puolueettomalla ryhmällä on henkilötietojen salassapitovelvollisuus. Tietoja luovutetaan ulkopuolisille ainoastaan viranomaisen velvoittamana.
- ilmoituksen voi tehdä myös salassa pidettävistä asioista
- asian käsittelyn etenemisestä kerrotaan ilmoittajalle (vastaanotto 7 vrk:n sisällä, asian käsittely 3 kk:n sisällä)
- työnantajalla on vastatoimikielto. Jos ilmoittaja koskee joutuneensa vastatoimien kohteeksi, työnantajalla on todistustaakka osoittaa, ettei tehdyt toimet ole johtuneet ilmoituksen jättämisestä.
- oikeus hyvitykseen tai vahingonkorvaukseen, mikäli vastatoimia todettaisiin.

2.6. Vahingonkorvausvastuu tahallisesti jätetyistä vääristä ilmoituksista

Lain mukaan tahallisesti vääriä tietoja ilmoittaneen tai julkistaneen ilmoittajan on korvattava ilmoituksen kohteelle siten aiheuttamansa taloudellinen vahinko.

2.7. Henkilötietojen käsittely

Henkilötietojen käsittely ilmoituskanavassa perustuu ilmoittajansuojelulakiin, jonka mukaan henkilöllä ei esimerkiksi ole tarkastusoikeutta omiin tietoihin samalla tapaa kuin muihin itseään koskeviin kerättyihin tietoihin. Käsittelyssä voi myös olla muidenkin kuin ilmoittajan henkilötietoja. Henkilötietoja pääsevät näkemään vain nimetyt käsittelijät, joilla on salassapitovelvollisuus, epäolennaiset tiedot tulee poistaa sovelluksesta ja tietoja säilytetään vain lain edellyttämät viisi vuotta.

Ilmoituskanavan prosessi ja sen henkilötietojen käsittely on esitelty yhteistoiminta-aelimessä.

Tietosuojan vaikutusarviointi tehdään ja dokumentoidaan. Ilmoituskanavasta laaditaan tietosuojaseloste, joka auttaa ilmoittajaa ymmärtämään, mitä henkilötietoja hänestä kerätään ja miksi, miten henkilötietoja säilytetään ja luovutetaan sekä mitkä ovat hänen yksityisyyden suojaansa liittyvät oikeutensa.

2.8. Käsittelyryhmän ja asiantuntijoiden nimeäminen

Ilmoituskanavan prosessinomistajana on hallintosihteeri, jonka tehtävänä on huolehtia prosessin toimivuudesta ja ilmoitusten käsittelystä toimintaohjeen mukaisella tavalla.

Käsittelyryhmään kuuluvat johtoryhmän jäsenet ja käsittelyryhmän sihteerinä toimii hallintosihteeri. Mikäli ilmoitus kohdistuu käsittelyryhmän jäseneseen, hänet suljetaan pois asian käsittelystä. Käsittelyryhmä on päätösvaltainen kolmen jäsenen läsnä ollessa ja kukaan ryhmän jäsenistä ei käsittele ilmoituksia yksin.

Käsittelyryhmän jäsenet voivat nimetä tarpeen mukaan tutkintaan asiantuntijoita, jotka varmentavat ilmoituksen väitteen paikkansa pitävyyttä. Asiantuntijoiden nimitys tehdään kirjallisesti ja tallennetaan. Mikäli ilmoitus koskee käsittelyryhmän jäsenentä, häneltä suljetaan pääsy ilmoituksen tietoihin eikä hän osallistu asian käsittelyyn. Mikäli käsittelyryhmän koko tämän vuoksi on alle kolme henkilöä, kunnanhallitus määrää siihen tarvittavan määrän uusia jäseniä.

Jokaisella käsittelyryhmän jäsenellä on salassapitovelvollisuus, jonka mukaisesti kaikki ilmoitukset on käsiteltävä luottamuksellisesti.

kaikkiin ilmoituksiin suhtaudutaan vakavasti. Ilmoituksen saatuaan käsittelyryhmä päättää sen hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Jos ilmoitus hyväksytään, ryhdytään asianmukaisiin toimenpiteisiin tutkimusta varten.

Whistleblowing-käsittelyryhmä voi hylätä ilmoituksen, jos:

- väitetty väärinkäytös ei kuulu Whistleblowing-ohjeiden mukaisesti ilmoitettaviin asioihin,
- ilmoitusta ei ole tehty vilpittömässä mielessä tai se on tehty vain vahingoittamistarkoituksessa,
- saatavilla ei ole riittävästi tietoa, jotta lisätutkimus olisi mahdollinen,
- ilmoituksessa esitetty asia on jo ratkaistu,
- ilmoituksessa on esitetty tietoja, jotka ovat mahdollisia tunkeilevia, luonteeltaan henkilökohtaisia tietoja, jotka koskevat muun muassa terveyttä tai poliittisia, seksuaalisia tai uskonnollisia käsityksiä, ei tutkita.

Jos ilmoittaja ilmaisee aidon epäilyn, ei hänen tarvitse pelätä työnsä menettämistä tai minkäänlaisia muita seuraamuksia tai henkilökohtaisia haittoja ilmoituksen seurauksena. Ei ole merkitystä, erehtyykö ilmoittaja edellyttäen, että hän toimii vilpittömin mielin eli ei yritä tahallaan vahingoittaa toista henkilöä ilmoituksellaan. Ilmoituskanavan väärinkäyttö eli väärän tiedon tahallinen ilmoittaminen on sen sijaan vakava rikkomus, joka voi johtaa jatkotoimenpiteisiin.

3. Ilmoituskanavan prosessi

3.1. Väärinkäytösilmoituksen tekeminen

Havaitusta tai epäilystä väärinkäytöksestä jätetään ilmoitus kirjallisesti automaattisesti Formbox-lomakkeelle tai viranomaiskanavaan (kts. kohdat 2.3. ja 2.4.) Ilmoituksen tietoihin ilmoittaja liittää oman nimensä ja yhteystietonsa, jotta tutkintaa varten saadaan mahdollisesti tarvittavat lisätiedot ja voidaan arvioida mahdolliset riippuvuustekijät.

Nimi ja yhteystieto tarvitaan myös ilmoituksen vastaanottamisesta ilmoittamiseen sekä päätöksestä ilmoittamiseen. Käsittelijäryhmä ei luovuta ulkopuolisille ilmoittajan henkilötietoja muuten kuin viranomaisen velvoittamana, esimerkiksi poliisin.

Myös viranomaiskanavaan tulee tehdä ilmoitus omalla nimellä.

Automaattinen ilmoituksen vastaanottoilmoitus toimitetaan ilmoittavalle henkilölle seitsemän päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta.

3.2. Ilmoitusten käsittely ja käsittelyryhmän tehtävät

Ilmoitusten käsittelyä varten Kaustisen kuntaan nimetään käsittelyryhmä, jolla ainoastaan on pääsy tietoihin, myös henkilötietoihin.

Käsittelyryhmän jäsenien vastuulla ja tehtävänä on:

- ilmoitusten käsittely, kirjaaminen, tiedonkeruu prosessikuvauksen mukaisesti
- ilmoitusten seuranta, raportointi ja säilytys voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti
- tarvittaessa yhteydenpito ilmoittajaan lisäselvityksiä varten
- asiantuntijoiden nimeäminen tarvittaessa ilmoituksen paikkansa pitävyyden selvittämiseksi
- henkilötietojen käsittely voimassa olevaa lainsäädäntöä noudattaen
- henkilötietojen salausvelvollisuus
- kaikkien vastaanotettujen ilmoitusten kirjaaminen säädettyjen luottamuksellisuutta koskevien vaatimusten mukaisesti

3.3. Ilmoituksen perusteella tehtävistä jatkotoimista sopiminen

Ilmoitusten käsittelyryhmä / käsittelyryhmän jäsenet käyvät läpi ilmoituksen, arvioivat kuuluuko ilmoitus ilmoittajansuojelulain soveltamisalaan, arvioivat tarvittavat jatkotoimenpiteet ja sopivat ryhmässä ilmoituksen jatkokäsittelystä.

3.4. Selvitystyö ja johtopäätökset

Selvitystyö suoritetaan käsittelyryhmän johdolla. Käsittelyryhmä kerää tietoa, pyytää tarvittaessa lisätietoja ja käyttää apunaan mahdollisia asiantuntijoita.

Käsittelyryhmä kokoaa selvitystyön tulokset. Käsittelyryhmä ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ilmoitettuun rikkomiseen puuttumiseksi tai lopettaa asian selvittämisen. Tarvittavat toimenpiteet rikkomiseen puuttumiseksi voi olla asian siirtäminen sisäiseen tutkintaan Kaustisen kunnan johdolle tai muulle vastuuhenkilölle. Mikäli rikkomisesta ei saada riittävästi selvitystä, rikkominen

on vähäinen, menettely olisi jo lopetettu eikä siihen puuttumiseksi olisi tarvittu erityisiä toimenpiteitä, voidaan asian selvittäminen lopettaa.

3.5. Vastauksen antaminen ilmoittajalle

Käsittelyryhmän jäsen ilmoittaa kirjallisesti ilmoituksen antajalle käsittelyprosessista ja sovitusta toimenpiteistä. Aika palautteen antamiseen ilmoituksen tehneelle henkilölle saa olla enintään kolme kuukautta ilmoituksen vastaanottoilmoituksen toimittamisesta (perustellusta syystä kuusi kuukautta).

3.6. Ilmoituksen sisäinen tutkinta ja korjaavat toimenpiteet

Käsittelyryhmä esittää selvitystyön tulokset Kaustisen kunnanjohtajalle tai sellaiselle henkilölle tai toimielimelle, joka voi tehdä päätöksen mahdollisesta rikkomisesta puuttumiseksi.

Sisäisen tutkinnan tuloksena Kaustisen kunta päättää omien vastuumääräystensä mukaisesti jatkotoimenpiteistä ja niiden toimeenpanosta tai toteaa, että ilmoitus ei johda toimenpiteisiin.

Korjaavat toimenpiteet voivat olla esimerkiksi työoikeudelliset toimenpiteet, asian siirtäminen viranomaisen tutkintaan, henkilöstön ohjeistaminen ja käytänteiden muuttaminen. Asia huomioidaan riskienhallinnassa riskien tunnistamisessa tai uudelleenarvioinnissa.

3.7. Ilmoitusta koskevan dokumentaation säilytys ja arkistointi

Kaustisen kunta vastaa ilmoituksen käsittelyssä syntyneen aineiston säilytyksestä voimassa olevan lainsäädännön ja tiedonhallintasuunnitelman mukaisesti. Aineiston julkisuus määräytyy voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti.

Säilytysaika määräytyy tiedonhallintalain ja arkistolain sekä ohjeistuksen mukaisesti.

3.8. Väärinkäytösepäilyjen raportointi

Käsittelyryhmä tiedottaa tarvittaessa välittömästi Kaustisen kunnan johtoa väärinkäytösepäilystä ja sen sisältämistä merkittävistä riskeistä. Yhteenveto väärinkäytösilmoitusten määrä- ja käsittelytiedoista raportoidaan osana tilinpäätöksen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointia.